BARTOMEU FERRÁ

CHOPIN
I
GEORGE SAND
A LA CARTOIXA
DE VALLDEMOSSA

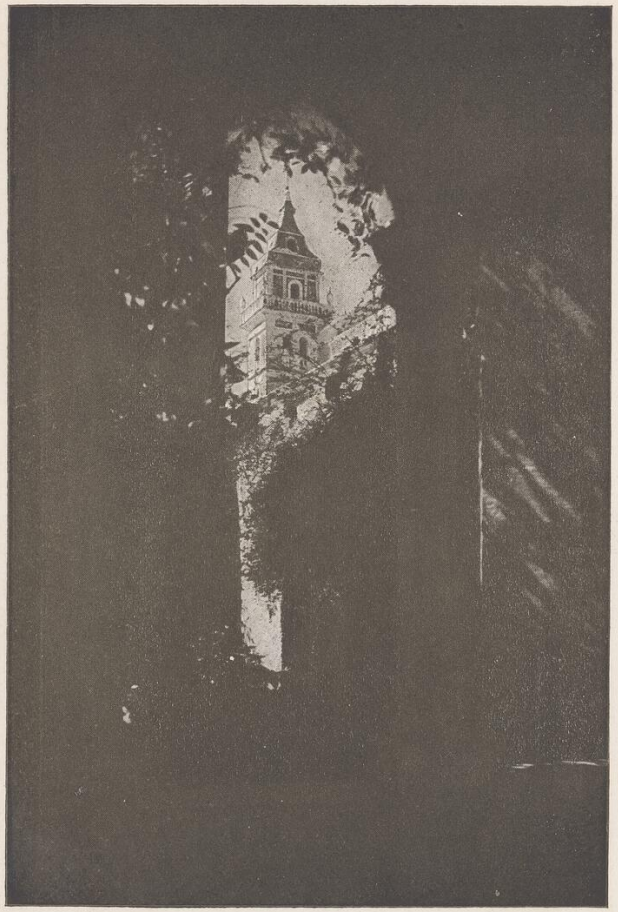


PALMA DE MALLORCA
MCMXXX

CHOPIN I GEORGE SAND

A LA CARTOIXA DE VALLDEMOSSA

Alle. 27/2005



El cloquer de la Cartoixa

Foto. Rul-lán.

BARTOMEV FERRÀ

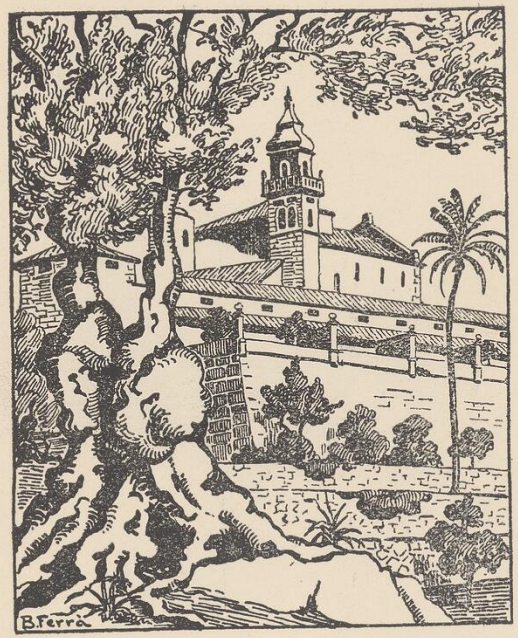
CHOPIN
I
GEORGE SAND
A LA CARTOIXA
DE VALLDEMOSSA



CIUTAT DE MALLORCA

MCMXXX

B/1 Ferra/
10.197


B. Ferrà

Dibuixos de l'Autor

Impremta L'Esperança.—Palma



CHOPIN

Col·lecció Alfred Cortot.



Oh negra d'ellera Certosa,
oh cerulo Mediterraneo...

GUIDO MAZZONI.

A començaments del passat segle es pujava a Valldemossa per un estret i costerós camí empedregat, que les pluges convertien sovint en torrentera. A la vora del poble, dos escuts amb les barres d'Aragó, tallats en pedra viva, segellaven l'entrada del recinte conventual de la Cartoixa, evocant el reial orígen de la seva fundació.

Unes antigues torres de defensa i una plaça ombrejada de lledoners i voltada de marlets donaven un aspecte feudal al monestir, al qual s'entrava per l'escala dita de Santa Maria, atravessant l'ombrívol claustre de l'antic convent i vorejant la vella església gòtica i el cementiri dels frares, fins arribar al llarg i fred corredor que donava ingrés a les celles noves, acabades de construir a principis del segle XIX.

Al vent de la revolució de l'any 36 s'eren apagades les

llànties de les capelles del corredor que rodejaven el pati olorós de les murtreres, i un aire de desolació i de temor voltava la Cartoixa.

Les veus dels flamants propietaris, que havien adquirit a l'Estat els béns expropiats als monjos, prenien un ressò estrany sota les voltes dels claustres i corredors, acostumades al silenci cartoixà. Restes de retaules, quadres, joies d'art, que encara no havien estat espoliats, dormien colgats de pols dins les dependències dels llecs, a la vora del fossar. El convent guardava encara un rastre perfumat d'encens i un cert escalfor de vida monacal, quan, l'any 1838, es refugiaren dins aquella Cartoixa Chopin i la seva companya de viatge.*

Comptava a les hores l'escriptora 34 anys i conservava tot el seu encant voltat d'una auriola de turbulenta joventut. Formava un viu contrast l'aspecte de vida exuberant d'aquella dona tan "ardent i tan generosament dotada per tots els entusiasmes de l'esperit i de la carn", i la delicada complexió del gran polac, de la figura del qual es desprenia la exquisida distinció i gràcia de maneres que tan sovint reflecten les seves obres, aquella elegància innata que feia que Listz l'anomenàs "El príncep". Comptava 28 anys i portava ja sagnant en son pit la mortal ferida que minava la seva joventut.

Els fiills de George Sand, Maurice i la trapassera Solange, de 13 i 9 anys d'edat respectivament, posaven una nota d'alegria entorn de la parella estrangera.

Havien vengut a Mallorca cercant un clima meridional que fos propici a l'estat malaltís de Maurice. Motius de salut decidiren també a Chopin a emprendre aquell viatge, que afavoria sos desitjos de continuar en un redòs oblidat i apacible les relacions amoroses iniciades feia mig any, amb aquella dona complexa i apassionada, en qui esperava trobar el músic poeta una generosa tendresa que li fes oblidar sos recents i malaurats amors amb Maria Wodzinscka.

Un espanyol refugiat per causes polítiques en una de les celles de la Cartoixa, els va cedir, per mil francs, al abandonar-la, tot el seu mobiliari. L'integraven una estufa fumosa, digne d'un lama del Thibet; uns llits d'estisora amb durs ma-

(*) Feia ja 42 dies que es trobaven a Mallorca; havien passat un mes a la masia de So'n Vent, situada a Establiments, en els voltants de Palma, d'on els obligà a partir el seu propietari, —que aleshores era un senyor foraster— per temor al contagi de la tisis. S'instal'laren a la Cartoixa el 15 de desembre.

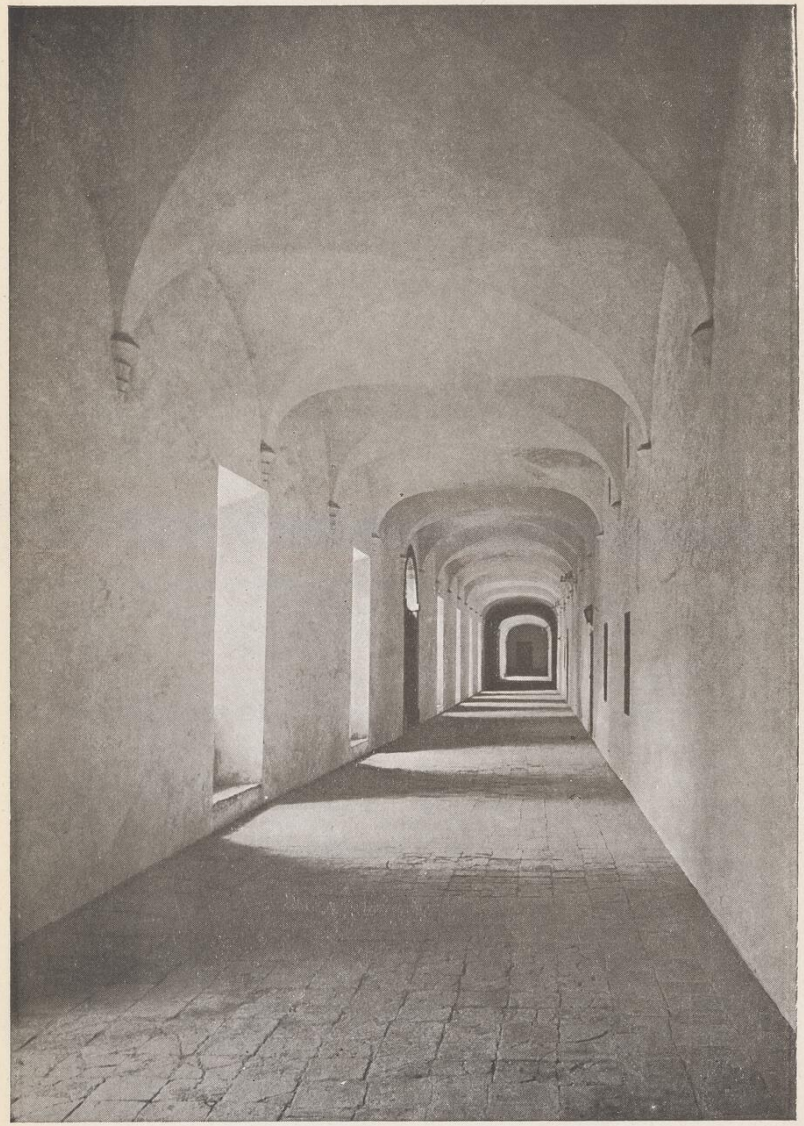


Claustre i cementiri dels monjos.



Aspecte que en 1838 oferia l'entrada de la Cartoixa.

Dibuixos de Laurens



Corredor de la Cartoixa

Foto. Arxiu Mas.

talassos; un parell de taules; unes quantes cadires de palla, i un sofà de fusta blanca. Cobria el polsós trespol de la cella una estora teixida d'espart i unes blanques i toves pells de moltó. Decoraven les parets emblanquinades unes còpies de *Caprichos* de Goya, fetes per Maurice, representant frares grotescs, i un gravat de gran tamany reproduïnt un *Davallament de la Creu* de Rubens. Donava relleu a la estança una bella cadira gòtica de roure, que l'escolà del convent els havia deixat; el seient d'aquella cadira, formant caixò, els servia de llibreria. La seva lleugera talla i les afilades agulles, projectant sobre els murs els reflexes de la nocturna llàntia, l'ombra de sa rica randa negra i de sos pinacles agrandats, tornava a la cella tot son antic caràter monacal.

Un pobre piano mallorquí, que recordava a George Sand el de *Bouffé* en "Pauvre Jacques", va servir a Chopin durant la major part de la seva estada a Valldemossa, fins que va arribar l'enyorat Pleyel, adquirit per ell a Paris perquè li servís durant el seu sojorn a Mallorca.

Fou l'hivern de l'any 1839 fred i cruel, abundant en boires, tempestats i dies grisos. Les pluges queien persistents i obstinades dies i dies, bloquetjant dins la cella, com a presoners, els novells hostes de la deserta Cartoixa; brunzia el vent pels freds i humits corredors, i mantells de boira cobrien el paisatge.

Durant els jorns curts de desembre, les celles de la Cartoixa reben només els matins la visita del sol, restant els capvespres embolcallades pel gran vel blavós d'ombra que projecten les veïnes muntanyes; el paisatge que es contempla desde la terraça dels jardinets conventuals ofereix aleshores aquell màgic aspecte magistralment descrit per George Sand quan diu: "Quin bells efectes de llum podíem estudiar quan els raigs, penetrant de través pels freus de les roques, lliscant entre els vessants de les muntanyes, venien a traçar cresteries d'or i púrpura damunt els nostres segons plans! A voltes els nostres xiprers, negres obeliscs que donaven relleu al fons del quadre, banyaven llurs puntes dins aquell fluid candent; els raïms de dàtils de les nostres palmeres semblaven penjolls de robins, i una gran ratlla d'ombra tallava la vall de biaix, partint-la en dues regions, l'una inundada de clarors d'estiu, l'altra blavosa i freda a la vista com un paisatge hivernal".

"Es una d'aquestes vistes que aclaparen, perquè no deixen

res a desitjar, res a imaginar. Tot quant el poeta o el pintor poden somniar, la naturalesa ho ha creat en aquest indret. Conjunt immens, detalls infinits, varietat inagotable, formes confuses, contorns acusats, vagues profunditats, tot és allà, i l'art no pot afegir-hi res".

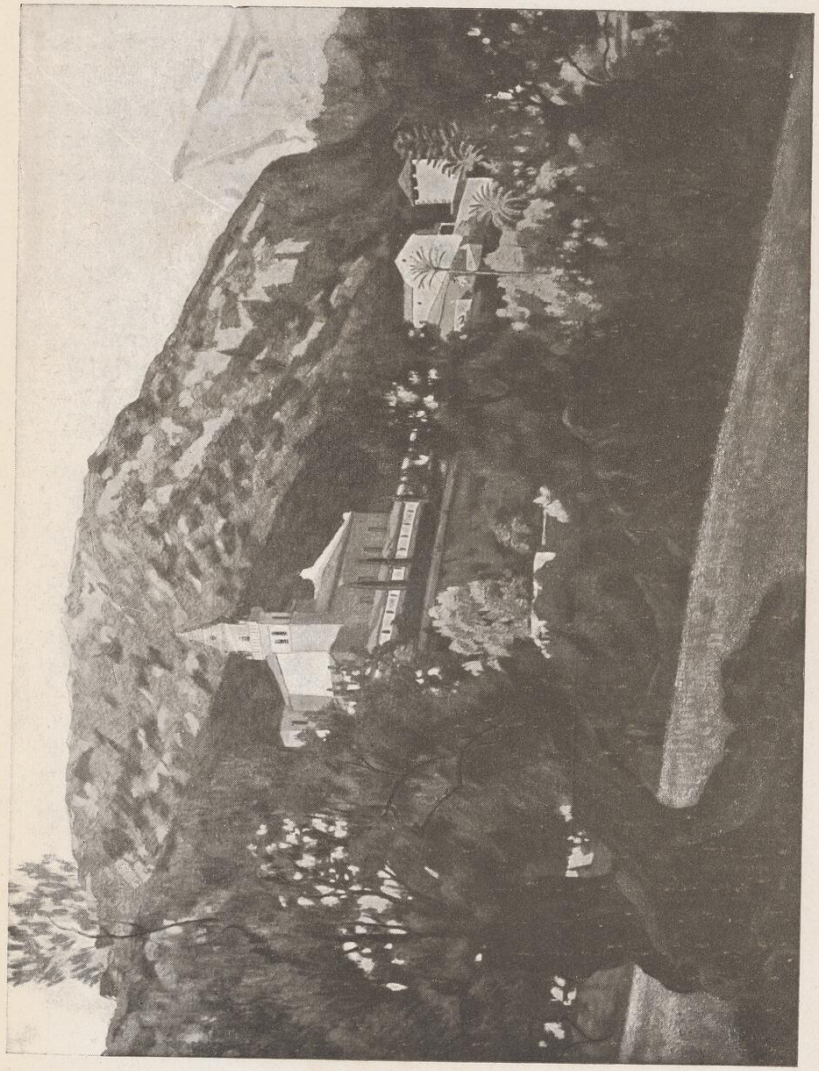
"En quant a mi, mai he sentit més la buidor de les paraules, que en les hores de contemplació passades a la Cartoixa".



Tenint constantment davant els ulls aquest magnífic decor, recloït sovint per les pluges i la falta de salut dins la cella inhospitalària i freda, mancada de comoditats i confort, passaven grises i avorrides les hores pel pobre malalt, que es sentia allunyat del món.

En va intentà el gran artista acomodar-se a la vida solitària de la Cartoixa de Valldemossa; l'aspecte auster del convent i l'enervant paisatge que el rodeja contrastaven vivament amb el seu caràcter. I Chopin, home mundà per excel·lència, que havia estat educat a la falda de princesses, sentia fondament l'enyorança de la vida ciutadana i del seu medi familiar d'elegància i refinament

Sota l'impressió de l'ambient que el rodejava a la Cartoixa, escrivia a son amic Fontana: "Me pots imaginar així: entre el mar i les muntanyes, dins una gran cartoixa abandonada, en una cella on les portes són més grans que les portes



cotxeres de París. Tu me veus sense guants blancs, els cabells sense riçar, pàllid com de costum. La meva cella té la forma de un baul de grans dimensions, les voltes són cobertes de pols; la finestra, petita, s'obri a damunt tarongers, palmeres, xiprers. En front de ma finestra, sota una claraboia retallada a l'estil moresc, es troba el meu llit, Les obres de Bach, els meus manuscrits, les meves notes i alguns altres papers, vet aquí tot el que poseesc. Una calma absoluta... un pot cridar ben fort sens que ningú el senti... En un mot, t'escric d'un indret ben estrany".

Trobant-se allà en les llargues vetlades hivernals, mentre les pluges batien monòtonament les teulades i els vidres de la cella i el vent xiulava pels corredors deserts, Chopin anava repassant la seva obra i augmentant-la amb noves produccions.

Sofrint una malaltia que deprimeix i aguditza alhora la sensibilitat, no ès estrany que al trobar-se isolat del món i rodejat d'un medi obsessionant, aquest influís damunt el seu esperit i en la seva obra.

George Sand escriu en la seva "Història de ma vida": "El claustre de la Cartoixa estava per ell ple de terrors i de fantasmes". "Es allà que va compondre les més belles de les seves curtes pàgines que ell modestament titulava preludis. Algunes presenten al pensament visions de monjos traspassats i l'audició de cants funeraris que l'assetjaven; altres són melancòlics i suaus; li venien a les hores de sol i de salut, sentint rialles d'infant sota la finestra, el so llunyà de les guiterres, el cant dels aucells sota el fullatge del jardí humit. N'hi ha un, suggerit per una vellada de pluja tenebrosa, que llença dins l'ànima un espantós defalliment".

Conta George Sand que havent-lo deixat ella i son fill per anar a Ciutat, foren sorpresos a la tornada per una gran pluja; revengueren els torrents i varen inundar el camí, que esdevingué intransitable, vegent-se aquells obligats a deixar el carruatge i entrar a peu en plena nit i amb gran retràs a la Cartoixa. "Nosaltres, afegeix, ens donàvem pressa per l'inquietud que sofriria el nostre malalt. Aquesta havia estat molt viva en efecte, però s'havia fixat i resolt en una mena de tranquila desesperança, i tocava el seu admirable preludi tot plorant. Vegent-nos entrar, va aixecar-se amb un gran crit, i des-

prés va dir-nos, amb un aire extraviat i amb un to de veu estrany: "¡Ah! ja ho sabia bé que éreu morts!".

La seva composició d'aquell vespre estava plena de gotes de pluja que ressonaven damunt els teulats sonors de la Cartoixa, però aquelles gotes s'havien traduït dins la seva imaginació i dins el seu cant en llàgrimes caient del cel damunt son cor". *

Referint-se a aquesta composició, i a altres escrites per Chopin a la Cartoixa, Edouard Ganche escriu: "No s'ha deixat de cercar el Preludi que podria fer referència a aquesta escena i evocar la caiguda monòtona i contínua de la pluja. El sisè *Preludi* en *si menor* fou designat. Listz pensava que el vuité en *fa dieze menor* podia també donar aquesta impressió, que sembla, no obstant, millor traduïda dins el quinzè *Preludi* en *re bemol major*".

"Durant la seva estada a Mallorca Chopin degué compondre alguns preludis i acabar definitivament els altres. Va escriure la segona *Balada* en *fa major*, op. 38, el tercer *Scherzo* en *ut dieze menor*, op. 39, les dues *Polloneses* en *la major* i en *ut menor*, op. 40. La *Mazurka* en *mi bemol*, op. 41 núm. 2. Es probable també que la *Sonata* en *si bemol* "*menor*" i el dos *nocturns*, op., 37, puguin haver estats esboçats a Mallorca".

La temporada de vida intensa i solitària passada per l'artista a Valldemossa, en ple contacte amb la naturalesa, en un ambient que oferia un viu contrast amb el seu medi de vida habitual, degué deixar una fonda estela en la seva ànima, que sembla revelar-se en algunes de les seves obres posteriorment escrites, en les quals diríeu que hi flota l'hàlit romàntic de l'abandonada Cartoixa.

L'estada a Mallorca fou adversa per la seva salut, la qual va empitjorar sensiblement durant el seu sojorn a Valldemossa. Ell mateix conta en una carta plena *d'esprit* una visita dels metges mallorquins. "Els tres metges més notables de l'illa s'han reunit per una consulta; l'un olorava el que jo havia expectorat, l'altre esplorava d'allà on havia expectorat, el tercer auscultava mentre que expectorava. El primer digué que em moriria, el segon que em moria, el tercer que ja era mort."

(*) Encara que aquest Preludi, segons la tradició universalment aceptada, sigui el Preludi en «si menor» jo dec afegir que l'idea que conté no està del tot desplegada sinó dins el «15 en re b» al costat del qual el primer no ès més que un esbós. («Frédéric Chopin» per J. Kleczynski).

George Sand explica el tractament que, seguint la terapèutica de l'època, aconsellaven els metges per a la tisis; era la sangria, la dieta i el règim de llet: l'instint de conservació del malalt i el bon sentit de la seva companya varen imposar-se, i prescindint de la ciència, no seguiren els seus consells.

Malgrat haver estat per Chopin una temporada de dolències i de defalliments la que va passar a Mallorca, deixà entreveure en alguna de les seves cartes l'impressió que li produí l'illa, on "el cel ès en turquesa, el mar en llàpis-làzuli, les muntanyes en esmaradga", i tot l'optimisme amb que acariciava l'idea d'instalar-se a Valldemossa; "viuré probablement dins una meravellosa Cartoixa, en el més bell país del món; la mar, muntanyes, palmeres, un cementiri, una església de creuats, * una ruïna de castell, oliveres milenàries!"

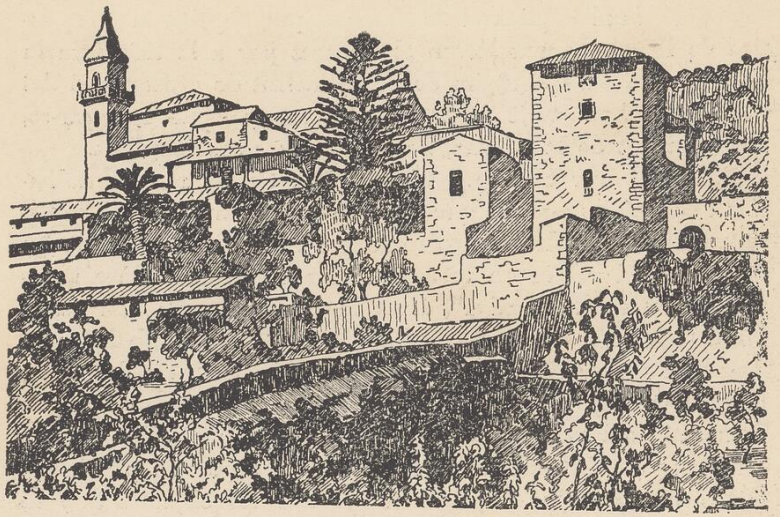
"Baix d'aquest cel us sentiu penetrats per un sentiment poètic que sembla desprendre's de tots els objectes que us rodegen. Les àguiles planen tots els dies damunt els vostres caps sens que ningú les destorbi".

Germinaren tal volta sota les blanquejades voltes de la cella monacal les primeres llavors de futures divergències, que devien esclatar a Nohant vuit anys després, truncant llurs relacions; ruptura que tan fondament amargà els darrers anys de la vida de Chopin?

"George Sand prova debades de reanimar amb una alenada de vida el cor cansant, d'on no flueix més que una tendresa compassiva, plena de l'enyorança que li duu, a ratxes, el record de les turbulentes delícies venecianes. I Chopin, desfet per mil petites sofrences, defallit i gloriós, sent fugir-li de dia en dia les forces necessàries al pler. De una i altra part prenen els nervis la davantera. Sols el treball els deslliura, i la solitud, al unir-los, els satura de fraternitat".

La malaltia va privar a Chopin de gaudir a Valldemossa d'un paisatge que l'atreia; el clima que cregué li seria propici li fou hostil; la soletat i l'isolament de la Cartoixa deprimiren son esperit. "D'aquells dies de febre i d'enuig no en resta altra cosa que la delícia de les planes immortals que allà va escriure".

(*) Error sofert per Chopin, car els creuats no tengueren mai casa a Valldemossa.



George Sand en son llibre "Un Hiver à Majorque" explica, minuciosa i amargament, totes les incomoditats, disgusts i contrarietats que sofriren durant la seva estada a l'illa, contrarietats degudes, en gran part, a l'endarreriment cultural i material del país en aquell temps. Recordem una carta de Chopin a Fontana en que parlant de l'estat deplorable dels camins i dels carruatges exclamava: "¡quins vehicles i quins equipatges! Vet aquí la raó, estimat Juli, perquè no hi ha un sol anglès ni un cònsol..."

El caràcter poc acomodatici de George Sand i la seva ideologia relligiosa i social, fondament influïda pel filosof republicà Pierre Leroux, s'havien de posar forçosament en pugna amb l'idiosincràcia del poble mallorquí, aferrat a les seves velles costums i tradicions i refractari a tota idea nova.

Davant l'irregularitat amorosa de la romàntica parella, es va retreure la societat mallorquina. Les senyores, particularment, fugien de George Sand com de la pesta. Mantengueren sols relació amb ella el cònsol francès i la família Canut. Les moltes atencions que guardà a l'escriptora el Marquès de la Bastida foren rebudes desdenyosament per l'estrangera, que semblava preferir l'incomunicació i la solitud al tracte dels comptats mallorquins que amb gust l'haurien voltada. "Una

INSTITUT FRANCÈS BIBLIOTEKA
TIFC



GEORGE SAND

A. Charpentier

sola vegada va anar al teatre: tots els binocles la fixaren tota la nit".

La senyora Choussat, dama d'origen francès, esposa del banquer Sr. Canut (per al qual fou portadora George Sand de una carta de crèdit i de recomanació) descriu en les seves memòries l'impressió que li produí l'escriptora. Després de fer l'elogi dels grans ulls negres, inexpressius i bells, de la Baronesa Dudevant (ulls de índia si havem de creure Musset, qui tan crudelment va sofrir-ne la fascinació), parla de sos esplèndids cabells "formant damunt el seu front dues grosses trenes que es reunien darrera el cap amb el reste de la cabellera, ornada amb un formós punyalet d'argent. El seu vestit sever era quasi sempre negre o de color obscura. De un vellut que portava entorn del coll penjava una creu de grossos brillants, i de un braçalet, nombrosos anells que sens dubte eren altres tants "records", evocadors, tal volta d'altres tantes aventures amoroses. Tal era l'aspecte que físicament presentava aquella dona complexe i sensual, que portava dins les seves venes mesclada la sang reial a la dels pobres i humils.

Durant la seva estada a la Cartoixa sorgí també una viva hostilitat entre els dos estrangers i els pagesos de Valldemossa. Aquests no eren, certament, tals com els concebia George Sand "models de simplicitat i puresa psíquica, *homes naturals*, conformes amb la concepció optimista del socialisme contemporani, no desfigurats encara per la convenció social i la cultura postissa de les ciutats". Dins la seva moral no hi entrava l'amor lliure. La escriptora, vagant al clar de lluna, a les altes hores de la nit, pel cementiri dels monjos, inquietava els senzills i poc romàntics pagesos. El seu allunyament de l'església despertava llurs rezels.

"El diumenge—escriu George Sand—el sò del corn, que ressonava pel poble i pels camins per avisar als endarrerits l'hora d'anar a l'ofici, ens perseguia en va dins la Cartoixa. Nosalters érem sords perquè no compreníem, i quan comprenguèrem ho fórem més encara. Aleshores ells tengueren un medi de veniar la glòria de Déu, que no era gens cristiá Es posaren d'acord per a no vendre'ns peix, ous ni llegums més que a preus exorbitants. No ens fou dat invocar tarifa, ni ús algun. A la menor observació: *No en voleu?* deia el pagès amb aire de gran d'Espanya, remetent les seves cebes

i patates a la senalla: *No en tendreu.* I es retirava majestuosament sens que fos possible de fer-lo retrocedir per entrar en compostura. Ens feien dejunar per castigar-nos d'haver regatejat".

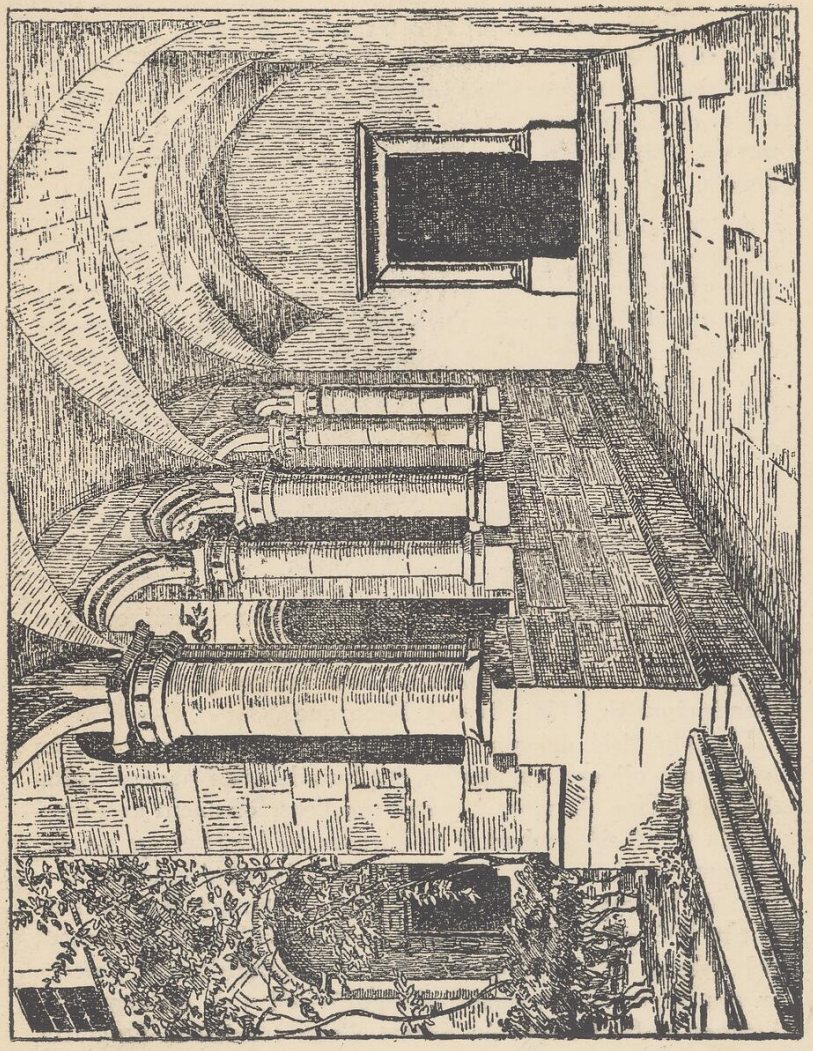
Sens dubte aquests intents d'explotar uns estrangers, responien a la mentalitat dels camperols de Valldemossa, que els consideraven com a inimics de llurs costums i creències. El temor al contagi de la tisis augmentà llur natural reserva i allunyament.

George Sand recollí acuradament, agrandint-los sovint, tots els ressentiments rurals, recopilant-los en son *libel* publicat dos anys després del seu viatge a Mallorca. "Una manca absoluta de distinció senyoril, de sentiment de la pròpia superioritat, s'observa en aquelles pàgines de "Un hiver à Majorque", pàgines de càrregs inconsiderats i provocadors, que semblen en moltes ocasions converses de comares dins una bugaderia".

Evoca la seva lectura el càustic comentari que de George Sand escrigué Baudelaire: "Té en les idees morals la mateixa profunditat de judici i la mateixa delicadesa de sentiments que les porteres i les filles entretingudes".

"Un Hiver à Majorque" és una flor d'odi enmetzinada, més per les contrarietats de Chopin que de l'autora; ella mateixa ho confirma dins la història de la seva vida. "La nostra existència, diu, hauria estat molt agradable dins aquella romàntica solitud, sens l'espectacle diari dels sofriments de Chopin".

Deixem apart tota la plebeia mesquinesa de sentiments i la malvolença que anima el seu llibre (dins el qual cal reconèixer que hi ha justes observacions sobre la psicologia del caràcter mallorquí), les quals queden compensades per les esplèndides descripcions del paisatge, d'una suggestió extraordinària, no superades fins al present. Algunes d'elles sorprenen per la modernitat de la visió i per la lluminositat quasi bé plàstica, que sembla a voltes la d'un precursor de l'impressionisme, com aquella visió de la serra, contemplada des de la ciutat, tancant l'horitzó de la plana. "Cap-al-tard, la color d'aquest paisatge varia d'hora en hora, harmonitzant sempre més i més; l'havem vist a posta de sol d'un rosa guspirejant, després d'un violeta esplèndit, llavors d'un lila argentat, i per fi d'un blau pur i transparent, a l'entrada de la nit".



El claustre de Santa Maria de l'antic convent

La diafanitat de l'ambient i l'extraordinària lluminositat de l'illa, fan que sovint els darrers plans del paisatge es presentin amb una viva pontencialitat de color i una extraordinària precisió de detalls, perfilant-se les roques, les cases i els arbres nítidament damunt el cel, tal com es veuen retallats en els deliciosos fons de paisatge dels primitius pintors italians. Es diria, a voltes, que s'han invertit els termes de la perspectiva aèria: car la llunyana nitidesa contrasta sovint amb els primers termes, embolcallats per una lluminosa calitja esfumadora dels detalls.

Aquset aspecte del paisatge mallorquí, desesperació dels pintors que han volgut cercar fondament la seva expressió, fou admirablement observat per George Sand quan descrigué la visió que de la seva cella s'ovirava: "quadre sublim emmarcat al primer pla per negres roques cobertes de pins, al segon per muntanyes de perfil atrevidament retallat i ornades d'arbres esplèndids, al tercer i al quart per turons rodonencs qu'el sol ponent daura de les més càlides coloracions i damunt la carena dels quals l'ull distingeix encara, a una llegua de distància, la silueta microscòpica dels arbres, fina com l'antena dels papallons, negra i nítida com dibuixada a la ploma amb tinta xina sobre d'un fons d'or espurnejant".

Algunes descripcions de "Spiridion", llibre escrit en gran part a la Cartoixa, tals com la de la terrassa del convent i la de l'ermita, poden considerar-se com un complement de les descripcions de "Un Hiver à Majorque".

L'ampla visió del mar, els roquissars i les muntanyes, les gegantines oliveres torturades, les humils cases pageses voltades de figueres de moro i garrovers; l'esgraonament dels marges, la vegetació exuberant de torrentera, les alteroses palmeres que s'enlairen al davant de les solitàries masies, la grandiositat de les nits de tempesta en plena natura, i el silenci de la nit "més profund que en tot altre indret", torbat solament pel dringar de les esquelles, resten admirablement descrits en son llibre; a voltes amb el vigorós relleu de un aiguafort, i altres amb el suggestiu encant d'una romántica litografia.

L'artista va establir el sagrat contacte amb el *genius loci* dels indrets on visqué i penetrà profundament l'ànima del nostre paisatge.

Les seves allusions a Poussin, Rouseau, Dupré, Corot, De-

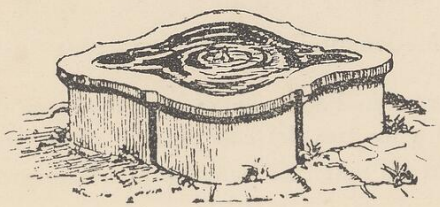




El pati de les murtreres

Foto. J. Escalas.

camps i Delacroix, al trobar-se davant un espectacle en consonància amb l'esperit que animava l'obra d'aquests mestres, resulten d'una gran justesa d'evocació: són allusions que confirmen la seva fina sensibilitat davant la naturalesa i la seva fervent admiració per Mallorca, que va concentrar dins aquella frase que ha passat a esser famosa: "Es la verda Helvècia, sota el sol de Calàbria, amb la solemnitat i el silenci de l'Orient".



APENDIX

ESTADA DE CHOPIN

En el llibre de passatgers del vapor *Mallorquín* corresponent als anys 1838 i 1839, que guardava el Sr. D. Josep Estades i Coll, actualmente a l'Arxiu Històric del Regne, consten les següents anotacions:

1.ª El vapor *Mallorquín* sortit de Barcelona el dia 7 de Novembre de 1838 a les cinc del capvespre i arribat a Palma el 8 a les onze i mitjt del matí, porta el següents passatgers:

1.ª Clase Madame Dudevant, casada.
Monsieur Maurice, son fill, menor d'edat.
Mademoiselle Solange, sa filla, menor d'edat.
Monsieur Frédéric Chopin, artista.

2.ª Clase—Mademoiselle Amélia, camarera. ...

2.ª Sortiren de Palma en el mateix vapor dia 13 de Febrer de 1839 a les tres del capvespre i arribaren a Barcelona el dia següent els mateixos passatgers anteriorment citats, tots estrangers.

Permanesqueren, doncs, a Mallorca noranta vuit dies installats primerament en una casa de dispeses del carrer de la Marina, on romangueren	8 dies
En la casa de Son Vent, d'Establiments, propietat, a les hores, del Sr. Gómez	30 "
En la casa del cònsol francés M. Flury, que vivia a l'illeta de cases anomenades d'En Moragues, enfront del Teatre Principal	4 "
A la cella de la Cartoixa de Valldemossa	56 "
Total.	98 "

EL PIANO DE CHOPIN

Durant la seva estada a Mallorca Chopin va usar dos pianos. El 15 de gener de 1839, George Sand escrivia a Madame Marliani: "Chopin toca un pobre piano mallorquí que me recorda el de *Bouffé* en el *Pauvre Jacques*".

El piano Pleyel que Chopin havia adquirit a Paris, per portar a Mallorca, i que esperava amb impaciència, no va arribar a l'illa fins una vintena de dies abans de la seva partida de Mallorca, segons es desprèn d'una carta adreçada per George Sand a Madame Marliani en 22 de gener de 1839.

Amb el pobre piano mallorquí va compondre el gran mestre alguns dels seus preludis i va donar la darrera mà a altres, que foren enviats per Chopin a son amic Fontana, el 12 de gener, pocs dies abans de rebre el *Pleyel*.

Aquell primer piano mallorquí devem considerar-lo com a definitivament perdut mentre els qui pretenguin posseir-lo no acreditin seriosament la seva procedència.

El piano *Pleyel* va quedar a Mallorca en poder del banquer Sr. Canut, al qual havien venguts recomanats Chopin i George Sand. Actualment el conserven a Palma els hereus d'aquella extingida família.

LA CEL·LA DE CHOPIN

Prenent per fonament la tradició recollida de la gent vella de Valldemossa, se consideren les celles primera i segona (descomptant la prioral situada a la vora de l'entrada del corredor) com les que foren habitades per Chopin. Les comptades i poc precises indicacions que dóna en "Un Hiver à Majorque" George Sand respecte a les celles on residiren coincideixen bastant amb les que ens han estat trameses per la tradició.

El qui fou apotecari de Valldemossa, D. Joan Esteve (mort en 1929 als 84 anys d'edat), afirmava que les dues celles citades eren les que va habitar la romàntica parella. El seu testimoni té interés, per haver viscut dit senyor durant la seva joventut, passada a Valldemossa, en companyia del seu oncle el frare cartoixà exclaustrat Rev. D. Gabriel Oliver, que havia estat el monjo farmacèutic del convent; el mateix a qui George Sand anava a comprar a "preu d'or" els únics específics que tenia, rels de malvins i gram, pintorescament descrit per l'escriptora retirant-se el seu hàbit de frare, al trucar a la seva porta, i apareguent "amb calçons negres, mitges i jaqueta

curta, absolutament amb el mateix trajo dels cirugians que Molière feia dansar en *ballet* en sos intermedis".

Del documentat llibre "Real Cartuja de Valldemosa" publicat per D. Antoni Llorens, trascrivim els següents paràgrafs que fan referència a la cella habitada per Chopin:

"Darrerament Mr. Ganche, president de la Societat Internacional "Frédéric Chopin", va trobar entre els dibuixos fets per Maurice Sand durant la seva estada a Mallorca, que conserva una néta de George Sand, un de la cella, amb el qual se cregué que podria identificar-se la que se cercava; però haguent-se rebut una fotografia del dit dibuix, es pogué veure desseguida que, si bé dóna una idea bastant aproximada de l'aspecte de una cella i de son jardí en aquella època, a cap de les existents corresponen bé els detalls del dibuix, cosa perfectament explicable per la inexperiència del dibuixant (que comptava 13 anys) i per haver sofert totes elles transformacions més o menys extenses, no havent-n'hi cap que conservi enterament la forma ni les disposicions primitives".

"Per altra part, essent com eren idèntiques totes les celles, el que sigui una o l'altra té relativament poca importància davant el fet real d'haver habitat Chopin la Cartoixa, l'ambient general de la qual, i no el de una cella particular, és el que pogué influir damunt l'obra d'aquell geni musical a partir de la seva estada en ella".

BIBLIOGRAFIA

Alomar, Gabriel.—*Pròleg de la traducció de "Un Hiver à Majorque", per Pere Estelrich.*—Palma, 1902.

Chaussat Elena.—*Fragment de les memòries relatives a George Sand.—Apèndix de la traducció de "Un Hiver à Majorque", per Pere Estelrich.*

Elié Poirée.—*Chopin.—Henri Laurens.*—Mercure de France. —París, 1923.

Kleczynski Jean.—*Frédéric Chopin.*—París, 1880.

Oliver, Miquel dels Sants.—"*Chopin a Mallorca*". Conferència donada als "Amics de la Música", (1918).

Llorens, Antoni.—*Real Cartuja de Valldemosa.*—Palma, 1928.

Pourtalés, Guy de.—*Chopin.*—París, 1928.

Sand, George.—"*Histoire de ma vie*", "*Un Hiver à Majorque*".

INDEX DE GRAVATS

I.—El cloquer de la Cartoixa.—Frontispici.

II.—Chopin.—*Col·lecció Alfred Cortot.*

III.—Aspecte que en 1838 oferia l'entrada de la Cartoixa. Claustre i cementiri dels monjos.—*Dibuixos de Laurens.*

IV.—Corredor de la Cartoixa.

V.—La Cartoixa.—*Quadre de B. Ferrà.*

VI.—George Sand, per *A. Charpantier.*

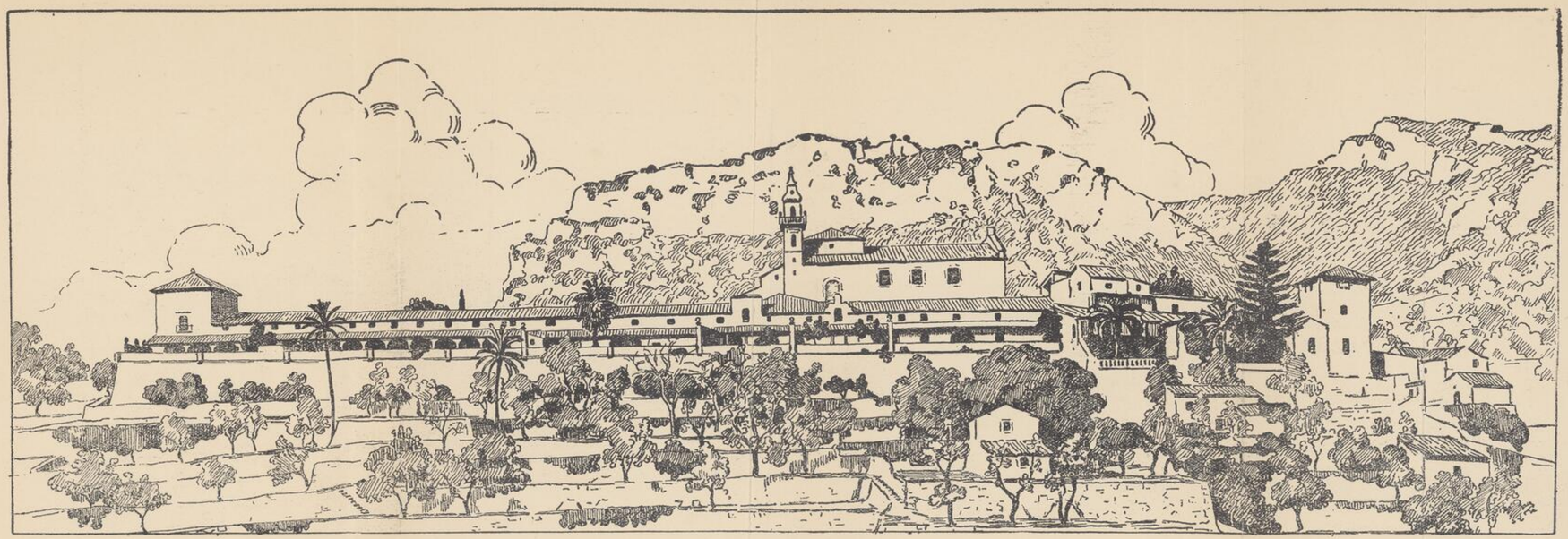
VII.—La Cartoixa.—*Quadre de B. Ferrà.*

VIII.—El claustre de Santa Maria de l'antic convent.—*Dibuix.*

IX.—El pati de les murtreres.

X.—Vista general de la Cartoixa.—*Dibuix.*

BIBLIOTECA TIFC



VISTA GENERAL DE LA CARTOIXA

Z biblioteki

010197
Narodowy
Instytut
Fryderyka
Chopina
B/1

CHOPIN I GE

A LA CARTOIXA